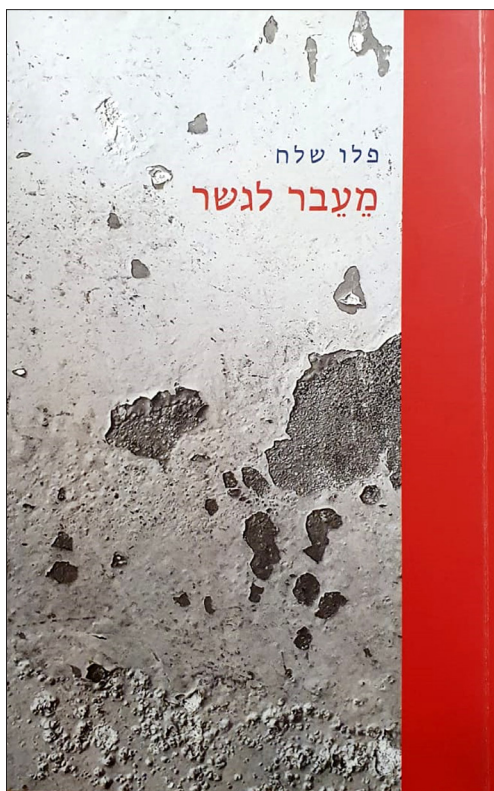

מכתב לפלו

פלו שלום רב,

רבקה גזית שלחה לי את ספרך "מעבר לגשר" ואני לא חדל מלקרוא בו. מרתק ומפעים ביותר. לא מעט פעמים הייתי צריך לעצור את שטף הקריאה בכדי לשטוף את עיני כי מלאו דמעות. מסמך מרגש ביותר. הרשה לי לציין במיוחד את החלקים הבאים אשר ריגשו אותי

עד מאוד: הקשר עם אחיך משך כל חיי הסבל, הנדודים, ומחנה הריכוז, והדברים שנשאת לכבודו בארץ; המסמך המפעים והמרגש שכתבה לך בתך נרקיס בנוגע לדור השני לשואה וליום השואה (עליו ארחיב מאוחר יותר); תמונת הילד באושוויץ (אתה או אחיך) מול תמונת המשפחה המפוארת לתפארת שהקמת, הנמצאת בסוף הספר; הפרק "חברי עוזבים" בו אתה מראה כיצד קבוצת היתומים ברובה שלכם הפכה לקבוצה מגובשת, מעין משפחה, ובו גם סיפורו הנוגע ללב של מאיר לוי, אשר תמיד כל פגישה שלי עמדו בקיבוץ בזמנו הביאה עצבות גדולה ובלתי מוסברת ללב. ספרך הסביר לי רבות עליו. להלן הרשה לי לפרוש בפניך כמה וכמה הרהורים ומחשבות שעלו בי עם קריאת ספרך.

בפרק השני בספרך, "על הזכרון", אתה דן במשמעות ותוקף הזיכרון האישי, הסובייקטיבי. סוגייה זו חשובה ביותר לא רק בחקר השואה, אלא בהיסטוריה בכלל. פרופסור ג'פרי הרטמן, ניצול ב"טרנספורט הילדים" מגרמניה, כתב על שאלה חשובה זו במאמרו המרתק "ללמוד מהניצולים: פרוייקט העדויות של [אוניברסיטת] ייל", הנמצא בספרו בעברית, "טקסט, רוח ובת קול", שבו הוא דן בכוחם ותוקפם של סיפורי ניצולי השואה. ראה להלן מאמר שלי על ספר חשוב זה שבו אני מייחד דיון נכבד לסוגיה שאתה מעלה בספר שלך, במיוחד עמודים 4-91. פרשנות, יהדות וההומניזם של המער קולו של ג'פרי הרטמן, טבור, 9, 2019 אתה מזכיר את גיליון האבל המיוחד של "על המשמר" לרגל מות סטאלין בשנת 1953. אני שומר ונוצר גיליון זה מכל משמר ומראה כל הזמן לחבריי באקדמיה. כולם, במיוחד אלו שבאו מרוסיה, מזועזעים מכך עמוקות. לאחרונה מוקי צור גילה לי את הסוד מי כתב הספד זה - יצחק בן אהרון ז"ל, אשר אמר למוקי כי

איננו מתגאה בו!!! חשוב מכל, כמוך גם אני מציין בכל שיעורי, בארץ ובאמריקה, את התפקיד המכריע של רוסיה בהבסת החיה הנאצית. ושעה שאנשים מעלים תמיהות וספקות לגבי קביעה זו שלי, אני רק חושף את המספרים הנוראים - 26 מיליון מתו ברוסיה, שמונה מיליון חיילים והשאר אזרחים, ביניהם שלושה מיליון יהודים. כלל אבדות הצבא האמריקני במלחמת העולם השנייה - הן באירופה והן בפאסיפיק - 500.000.

דברך היפים והנכוחים על בניו, שגם חינך את קבוצת אלון בה הייתי, כה נכונים. גם אנחנו נורא ציינו שבניו יהיה המחנך שלנו. ואכן לא התאכזבנו. אך למרות שבחלוף השנים אני ומרים, בת-קבוצתי, לדוגמה - מבינים יותר ויותר עד כמה היה בניו דוגמאטי בגישתו הפוליטית, אסור ולא ניתן לבטל את הישגיו החינוכיים הנפלאים, כפי שאתה מעיד על כך ממקור ראשון. לכן מאד-מאד שמחתי לקרוא את דברך על בניו, העולים בקנה אחד עם מחשבותי עליו כל השנים.

השירות בגדוד הצנחנים 890. כמוך גם אני התגייסתי לגדוד זה במחזור אוגוסט, במקרה שלי - 1963. דברך על השירות שם תואמים מאד את מה שאני חוויתי - חברות, איכות, מקור ומוצא של לוחמים, ועוד. במקרה שלי, את סיום קורס המכ"ם סיימנו שישים איש. במשך המלחמות, עשרים - שלישי - מהם מתו. אכן דור אומלל אנחנו כולנו. כמוך גם אני הייתי לקצין בגדוד הצנחנים, והנה לך - כמוך, רק עכשיו אני מעז לספר לשני בניי על מה שעברתי - עברנו - במלחמות. אכן, הגיל עושה את שלו. גם אנשי הפלוגה שלי מ-1963 שומרים על קשר בווטסאפ. ואני גם שומר על קשר הדוק עם הסמלים שלי מחטיבת המילואים המוצנחת, יוצאים לצימרים יחדיו ונפגשים לעיתים מזומנות.

המסמך שכתבה בתך בנוגע ליום השואה והדור השני לשואה כה נכון ואמיתי עד כאב. גם אני ובני דורי לא יכולנו לשמוע על כך, פשוטו כמשמעו, שהרי כלל לא ניתן להאמין שבני אנוש מסוגלים לעשות דברים מזוועים שכאלה. לצנחנים התגייסתי בגלל סיבה זאת, שלעולם לא עוד. למוסד "יד ושם" אינני נכנס, אלא רק אם באים אנשים מחוץ-לארץ שחשוב לי להביאם לשם. לבדי אינני הולך. לאחרונה אחותי יעל ארגנה

משלחת משפחתית לפולניה - אך אמרתי לה שאינני יכול. לפני כמה שנים נערך כנס באוניברסיטת מארבורג על ספר שכתבתי על אריך אוארבך, אשר לימד באוניברסיטה זו עד לסילוקו ממנה בשנת 1933. חשבתי וחשבתי, אך לא יכולתי לאזור עוז בנפשי. חברים השוהים בגרמניה, במיוחד בברלין, מפצירים בי כל הזמן שאבוא, שהכל השתנה, אך אינני יכול. המכתב של בתך נרקיס כה הרשים אותי, גם מאחר שבן-זוגה וילדיה יודעים, כדבריה, לא מעט על מלחמת העולם השנייה. כך גם אני - חוקר וכותב בשנים האחרונות על תגובות אנשי רוח גולים מגרמניה על הברבריות הנאצית, כגון תומאס מאן, אריך אוארבך, ארנסט קסירר, ועוד ועוד.

לבסוף, את חיי כהיסטוריון התחלתי במחקרים על התנועה הפוריטאנית באנגליה ובאמריקה במאות השש-עשרה והשבע-עשרה. אך משך השנים נגרפתי אט-אט לעסוק ולכתוב על המאה העשרים - במיוחד תגובות של אנשי רוח גולים מגרמניה הנאצית על התפנית הברברית שהיטלר הביא על גרמניה. ביניהם תומאס מאן בספרו "דוקטור פאוסטוס", או אריך אוארבך בספרו המהולל "מימיזיס". בספרי שיצא זה עתה, "העט מול החרב: אינטלקטואלים גרמנים גולים במאבק נגד הנאציזם", אני מצטט רבות מספרו של קולקה, "נופים ממטרופולין המוות", מחבר המוזכר גם בספרך. במיוחד שני שירים מזעזעים של אסיר צ'כי אלמוני באושוויץ:

"וְנִצָּא בְּסֶךְ, טוֹר נוֹרָא / גְּלָגְלוֹת, עֲצָמוֹת וְשִׁלְדִים / וְנִזְעַק אֶל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל: אֲנַחְנוּ / קוֹרְאִים אֶתְכֶם לְדִין!".
או שיר אחר מאותו מחבר מהגיהינום שנקרא אושוויץ, הנקרא "קבר בנכר":

"צֵלֵב מִתְמוֹטֵט וְקִסְדָּה נְקוּבָה / אֲדָמָה שְׁחוּנָה בְּלִי מָטָר / בְּקֶבֶר, לְרִגְלֵי מְגָדֵל שָׁח / מוֹטֵל, נְכָרִי בְּאַרְץ נְכָרִיהָ / נֵעַר אִירוֹפָה שְׁנִרְצָח".

צר לי שאני מסיים בנימה נוגה שכזאת. אך אנא היה בטוח כי ספרך השפיע עלי השפעה גדולה ועמוקה. שלך, אביהו זכאי